

Fra krig til fred

General Sir Andrew Thornes rapporter fra frigjøringen av Norge 1945.

Aschehoug

149 sider, 238 kr.

«Fredsgeneralen» er Sir Andrew Thorne, mannen som var alliert øverstkommanderende, ja faktisk eneveldig hersker, i Norge fra begynnelsen av mai til 7. juni 1945 – dagen da Kong Haakon og kongefamilien gikk i land på Honnør-brygga i Oslo. På denne dagen var det også 40 år siden Kong Haakon for første gang gikk i land i Norge, og det er fem år siden han måtte forlate Tromsø ombord i krysseren Devonshire. Med historisk sans og lydhør overfor norske ønsker hadde general Thorne i god tid sørget for at denne datoen også markerte avslutningen på den militære periode i Norge.

Norgesoppdraget fikk general Thorne formelt sommeren 1943, men allerede fra 1941, da han 56 år gammel ble sjef for Scottish Command, hadde han nøye fulgt utviklingen i Norge. I Eisenhovers allierte hovedkvarter var det krigen på det europeiske kontinent som hadde første prioritet, frigjøringen av Norge kom langt ned på listen når det gjaldt tildeling av tropper og ressurser. Med minimale styrker måtte general Thorne avvike «Festung Norwegen», sørge for ro og orden, avvæpne 350.000 tyske soldater og sørge for hjemsendelse av sivile tyskere og 100.000 tidligere krigsfanger. Dessuten måtte han sørge for tilførsel av mat, drivstoff og andre livsviktige varer, og sist men ikke minst skulle Quisling-styret oppløses og norsk suverenitet igjen etableres. I dette intrikate arbeid måtte Thorne samarbeide med nordmenn, russere og også tyskere. Han måtte være både strateg og diplomat, og det er bred enighet om at han løste begge oppgaver på en utmerket måte.

Professor Olav Riste har redigert General Thornes rapporter fra denne tiden og sam-

ling skrevet verdifulle og lett-fattelige kommentarer. Av spesiell interesse er Thornes åpenhjertige vurderinger av vårt forsvar. I en rapport heter det: «Det største tap for landet blir at de som har vist seg som fremragende ledere, Linge-kompaniet som var underlagt Special Forces, ikke får den særbehandling de har krav på. General Ruge og andre hærøfiser ser fortsatt på dem som sabotører, og forstår ikke den potensielle verdien de kunne utgjøre for landet. At de har fått (britiske) utmerkelser som DSO og MC betyr ingenting mot det faktum at de ikke har sin utdannelse fra den kjedelige norske krigsskolen.» Thorne er heller ikke imponert over regjeringens forståelse av militære problemer, men generelt holder han seg klokelig utenom politikken.

Denne høyst interessante boken skjennes av at teksten enkelte steder er radbruddet og gjentatt. Forlaget kan ikke ha sørget for betryggende korrekturlesing.

I dag, når FN dessverre synes å slå sprekker, kan det være på tide å styrke vårt samarbeid med stormaktene. Da må vi huske at våre erfaringer fra norsk/britisk samarbeid under krigen var det aller beste. Også fra norsk side kan vi slutte oss til general Thornes uttalelse i hans siste rapport: «Faktisk tror jeg ikke forholdet blir bedre mellom folk fra to forskjellige land kunne bli bedre» – La oss ha dette i mente når vi i dag står overfor utarbeidelsen av vår fremtidige forsvars- og sikkerhetspolitikk.

Werner Christie

Britisk-Norsk samarbeid Britain & Norway in the Second World War

Redigert av Patrick Salmon
London: HMSO
259 sider, 449 kr.

Boken har sitt utspring i en konferanse som fant sted i Oxford i slutten av september 1991. 25 av konferansedeltakerne har bidratt til boken, og over halvparten er norske, mange med personlige erfa-

ringer fra krigen. Denne britisk/norske gruppen er en velbalansert blanding av historikere og tidligere offiserer hvilket bidrar til å gi fremstillingen perspektiv, realisme og mangfold. Det hele er sydd sammen av Patrick Salmon fra University of Newcastle upon Tyne. Bak boken ligger en imponerende faglig tyngde, og den er blitt et dyptpløyende referansedokument – men la ikke det skremme noen. Boken er uhyre interessant, faktisk spennende. Feilgrep og suksess blir åpenhjertig diskutert og belyst fra begge sider. Språket, også de norske innleggene er på engelsk, har endel militære faguttrykk, men heller ikke det bør skremme noen.

Fremstillingen begynner ved utbruddet av Den annen verdenskrig og gir en usminket beskrivelse av forspillet før 9. april og krigen i Norge. Vi får en grundig beskrivelse av det norsk/britiske politiske og militære samarbeid. Etterretningstjenesten, Kompani Linge og spesialoperasjoner har fått egne kapitler, og til slutt gjennomgås operasjonene i Finnmark 1944–1945 og den endelige frigjøringen av Norge.

Som et av de minste allierte land var det ikke alltid lett for Norge å forhandle med det verdensomspennende Storbritania. Vårt trumfkort var handelsflåten, den fraktet livsviktige forsyninger og gav samtidig Londonregjeringen økonomisk uavhengighet. Slik kunne vi betale for en effektiv marine og for et flyvåpen som var det nest største av de okkuperte lands flystyrker i Storbritania. Bare det polske flyvåpen var større. Den militære innsatsen på avdelingsnivå utviklet seg til et lykkelig og effektivt samarbeid. Den norske politiske beslutsomhet var mer nølende især i åpningsfasen. Det er patetisk å lese at to topp moderne motortorpedobåter ikke fikk delta under evakueringen av Dunkerque, tiden da Storbritania sto alene mot Hitlers Wehrmacht. Senere ble våre flygere sendt til Canada mens de var gull verd i England. Polakker, tjekkoslovakere og besetninger fra andre okkuperte land gikk inn i RAFs flyavdelinger og deltok senere i Slaget om Storbri-

109242
nia, mens den norske ledelse var mer opptatt av å etablere egne enheter. Generelt må man beundre den tålmodighet britene la for dagen.

Boken har en spesiell misjon i dag. Dessverre ser det ut til at samholdet i FN slår sprekker, kanskje lider verdensorganisasjonen samme skjebne som Folkeforbundet etter Den første verdenskrig. Kanskje blir vår fred og frihet igjen avhengig av maktbalansen mellom større land. Da kan det være på tide å friske opp våre forbindelser med Storbritania. – La oss ikke glemme at det norsk/britiske samarbeid under Den annen verdenskrig var preget av åpenhet og gjensidig respekt.

Øverstkommanderende for de allierte landstyrker i Norge under frigjøringen, general Sir Andrew Thorne var kanskje den fremste representanten for britisk militært samarbeid. Sitt avskjedsbrev til Thorne avslutter Gerhardsen slik: «...De forlater i dag et land som føler dyp takknemlighet til Dem og det land de representerer. Vi vil aldri glemme hva vi skylder Storbritania». Til overmål ble Thorne senere bedt om å komme tilbake som rådgiver under oppbyggingen av vår hær.

Werner Christie

Krigskorset og St. Olavsmedaljen med ekegren

Redaktør Erik Giems-Onstad

Grøndahl Dreyer Forlag,
Oslo 1995
208 sider
Kr. 298,-

Så er den endelig her: den komplette oversikt over ikke bare nordmenn som har fått tildelt Norges høyeste utmerkelse, men også med en komplett navneliste også over utlendinger polske, franske, britiske, amerikanske og greske mottakere av denne utmerkelse som i så mange år ble omtalt i Statskalenderen under «Andre utmerkelser». For å sitere litt fra den pressemelding som forlaget utga da boken ble presentert den 5. april;

Hjemmets Bladet - Nr. 9. 95.